

II. ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЇ І ТУРИЗМУ: ТЕОРЕТИЧНІ І ПРИКЛАДНІ ПИТАННЯ

УДК 911.3

Аріон О.В., Мотузенко О.О., Уліганець С.І., Галатенко І.Г.

ТУРИСТСЬКО-РЕКРЕАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПЕЧЕРСЬКОГО РАЙОНУ М. КИЄВА

В статті проаналізовано рекреаційні ресурси Печерського району м. Києва як основу рекреаційно-туристичної діяльності, визначено актуальні і перспективні напрями розвитку рекреації і туризму в межах адміністративного району з урахуванням проведення в м. Києві фіналу чемпіонату Європи 2012 року з футболу

In the article was considered about recreational resources of the Pecherskiy district of Kyiv as basis of recreational activity, also were analysed recreational and tourist activity of the Pecherskiy district of Kyiv, actual and perspective directions of development of recreation and tourism within the borders of administrative district, connecting these reserches with finale of championship of Europe of 2012 from football.

Постановка проблеми досліджень. Перехід української економіки до ринкових відносин викликав глибокі перетворення в сфері туризму. Скасування централізованої системи управління туризмом та державної фінансової підтримки розвитку регіональних туристських центрів призвів до порушення основ взаємодії різних регіонів у створенні і просуванні на споживчий ринок туристського продукту. Разом з тим, кожен регіон володіє значними туристськими ресурсами, унікальність та істотна привабливість яких створює передумови для формування внутрішньорегіонального і міжрегіонального туристського продукту. Однак вирішення всіх питань, пов'язаних з відкриттям нових туристичних комплексів і збереженням вже існуючих, є досить складним процесом, який на жаль незабезпечений ні концептуально, ні стратегічно, ні програмно.

Задля ефективної організації рекреаційного господарства, обґрунтування критеріїв та принципів його ефективного функціонування та збалансованого розвитку, актуальним є вивчення туристсько-рекреаційного потенціалу території та його.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічну основу досліджень складають роботи географів та економіко-географів. Насамперед, теоретичні і методологічні розробки фахівців з рекреаційної географії, а саме В.С. Преображенського, Ю.А. Веденіна, М.С. Мироненка, І.Т. Твердохлебова, М.П. Крачила, О.О. Бейдика, П.О. Масляка; фізичної та економічної географії: Я.Б. Олійника, П.Г. Шищенко, О.Ю. Дмитрук, О.О. Любіцевої, В.П. Руденка, Д.В. Ніколаєнка, О.І. Шаблія, Н.В. Фоменка, Н.В. Цопа та інших. Зокрема, вивченням рекреаційного потенціалу території займалися Н.С. Мироненко, І.Т. Твердохлебов, П.Г. Шищенко, Д.В. Ніколаєнко, Н.В. Фоменко, Н.В. Цоп та інші.

В той же час, за виключенням аналізу умов формування і розвитку курортних міст, не було приділено окремої уваги дослідженням рекреаційного потенціалу урбанізованих територій, зокрема великих міст та їх адміністративних районів. В окремих випадках міста розглядаються як території зосередження об'єктів екскурсійної діяльності або об'єкти ділового туризму. Комплексний підхід до аналізу та оцінки рекреаційно-туристського потенціалу великих міст відсутній.

Формулювання цілей статті. На основі особливостей просторово-територіальної диференційованості, потенціалу розвитку та системності туристської структури території проаналізувати туристсько-рекреаційний потенціал Печерського району м. Києва як основу рекреаційної діяльності, визначити актуальні і перспективні напрями розвитку рекреації і туризму в межах адміністративного району з урахуванням проведення в м. Києві фіналу чемпіонату Європи 2012 року з футболу. Поставленні завдання вирішувались на основі комплексного методологічного підходу із застосуванням як загальнонаукових, так і спеціальних методів дослідження, а саме системного аналізу, історико-географічного та діалектичного методів, аналізу і синтезу, моніторингу, контент-аналізу, прогнозування, індуктивного та дедуктивного методів.

Виклад основного матеріалу. Поняття туристсько-рекреаційного потенціалу традиційно визначається через словоформи, які його утворюють, або як «сукупність природних, культурно-історичних і соціально-економічних передумов для організації рекреаційної діяльності на певній території» [3]. Рекреаційний потенціал є функціональною основою рекреації і, певним чином, її складовою.

В більш вузькому розумінні рекреаційним потенціалом називають відношення між фактичною і гранично можливою чисельністю туристів, яке визначається виходячи з наявності рекреаційних ресурсів [1].

Печерський район – найменший за територією та населенням адміністративний район міста Києва, розташований у центральній частині столиці на правому березі Дніпра. Це один із найдавніших районів міста, його історія неподільно пов'язана власне з виникненням і розбудовою Києва. Зокрема, він охоплює такі історичні місцевості і урочища як Перевісище-Хрещатик, Липки, Києво-Печерськ, Угорське, Аскольдова могила, Берестове, Наводничі, Звіринець, Видубичі, Верхню Теличку, Саперну Слобідку, гори Лису, Чорну, Багринову, долини Клова і частково Либеді.

Як адміністративно-територіальна одиниця міста Печерськ згадується з 1917 р., спочатку як поліцейська частина, потім районна дума, пізніше партійно-територіальний, а з 1946 року адміністративний район. В сучасних межах існує з 2001 року. Межі проходять від Залізничного мосту через р.Дніпро по залізниці (вздовж Залізничного шосе) до перетину з бульв. Дружби народів, далі бульваром до Либідської площі, вулицями Велика Васильківська, Хрещатик (східна частина, за виключенням Бессарабського ринку, майдану Незалежності та Європейської площі), верхньою третиною

Володимирського узвозу, по схилу до Паркової алеї і алеєю до Паркового пішохідного мосту. Зі сходу район обмежений р.Дніпро [6, 7].

Печерський район є центром адміністративно-політичного, економічного, наукового і культурного життя столиці України. Окрім промислових, наукових, учбових та культурних закладів, тут розташовані Адміністрація Президента України, Верховна Рада, Кабінет Міністрів та Національний банк України, Генеральна прокуратура, головні офіси багатьох українських банків та корпорацій.

Печерський район м. Києва має один з найбільших у місті історико-культурний потенціал: на його території розташовано 350 пам'яток історії, культури і архітектури багатьох історичних епох, в тому числі комплекс споруд Києво-Печерського національного історико-культурного заповідника, який внесений до Переліку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. Також на території району знаходяться такі визначні історико-архітектурні пам'ятки як Видубицький монастир, Київська фортеця («Косий Капонір»), Маріїнський палац, Кловський палац, будинок архітектора Городецького («будинок з химерами»), споруди Кабінету Міністрів, Національного банку та інші.

В структурі рекреаційних ресурсів Печерського району слід зазначити і чисельні заклади культури серед яких: Національний палац культури «Україна», Національний будинок органної та камерної музики, Національна філармонія, Міжнародний центр культури і мистецтв («Жовтневий палац»), Центр культури і освіти Збройних Сил України (Центральний будинок офіцерів), Культурно-мистецький та музейний комплекс «Мистецький арсенал», Палац творчості дітей та юнацтва тощо. В районі нараховується 6 театрів, зокрема Національний академічний драматичний театр ім. І.Франка, Київський державний театр оперети, Київський державний театр юного глядача на Липках, Київський академічний театр ляльок, 8 кінотеатрів, є творчі майстерні, картинні галереї, будинки культури і клуби.

На особливу увагу заслуговують музеї, яких нараховується 13. Серед них Меморіальний комплекс «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941 – 1945 рр.», Національний художній музей України, а також Музей історичних коштовностей України, Державний музей книги і друкарства України, Державний музей українського народного декоративного мистецтва України, що знаходяться на території Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, та інші. Встановлено й районне свято, яке відзначається раз на два роки [7].

Природна складова рекреаційних ресурсів Печерського району представлена парками і скверами. Загалом район за забезпеченістю зеленими зонами займає 3 місце серед інших районів Києва - попереду лише Голосіївський і Дніпровський райони. Площа озелених територій загального користування складає 360,33 га. Це означає, що забезпеченість зеленими зонами мешканця району становить 22,7 кв.м/чол. Це вище, ніж

у середньому по Києву (16,5 кв.м/чол) [6]. В межах Печерського району налічується 8 центральних парків, з них – 5 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого та загальнодержавного значення: Хрещатий, Міський сад, Маріїнський, Вічної Слави та Аскольдова могила; Печерський ландшафтний, Наводницький та Либидський (Дзержинського) є парками загального користування.

До парків культури і відпочинку в Печерському районі відносяться Маріїнський, Хрещатий і Міський парки - це великі рекреаційні зони, у яких більшу територію займають зелені насадження, прокладено алеї та доріжки, обладнано місця для відпочинку та розваг. Зокрема, в таких парках є дитячі майданчики та містечка атракціонів, естрадні майданчики чи зелені театри, спортивні майданчики, об'єкти громадського харчування. В цих парках проводяться культурні заходи – святкові концерти, конкурси, народні гуляння.

В цілому серед паркових насаджень переважають клен гостролистий, ясен звичайний, робінія звичайна. Є групи старих лип, тополі чорної і навіть дуби; частково збереглися в'яз та граб. Ці дерева мають досить високий ступінь фітонцидності, що створює сприятливий мікроклімат для оздоровлення відвідувачів парків. На місце дикої рослинності поступово приходять штучні насадження, серед яких чимало представників екзотичної флори: різні види тополі, клен Швелера і Друмонді, бархат Амурський, катальтис, платан, бундук канадський, глід, гінкго дволопатеве, оцтове дерево, сосна чорна і кримська, ялина звичайна і колюча блакитної форми, туя західна та інші [9].

Особливе місце, як осередок науково-просвітницької діяльності, в районі займає Національний ботанічний сад НАН України. Сад охоплює площу 129, 86 га. У його колекції - понад 10 тис. видів, форм і сортів рослин з усіх ботаніко-географічних регіонів світу. На території саду облаштовані експозиційні ділянки які відтворюють природну рослинність (типові пейзажі і навіть рельєф) окремих регіонів Євразії: “Ліси рівнинної частини України”, “Степи України”, “Українські Карпати”, “Крим”, “Кавказ”, “Середня Азія”, “Далекий Схід”, “Алтай та Західний Сибір”. Експозиції тропічних та субтропічних рослин, зокрема орхідей, бромелієвих, сукулентів тощо, представлені в Оранжерейному комплексі. Надзвичайною популярністю серед відвідувачів користуються у сезони цвітіння монокультурні колекції гіацинтів, тюльпанів, бузку, троянд, лілій, півонії, гладіолуса, жоржини, півників, хризантем, айстри тощо [11].

Туризм розглядається як складна соціально-економічна система, матеріально-речову базу якої становить інфраструктура туризму – сукупність підприємств, що забезпечують виконання основних послуг щодо переміщення (транспортні засоби); розміщення (готелі, пансіонати, турбази, кемпінги, мотелі та ін.); харчування (ресторани, бари та ін.); екскурсійного обслуговування (тур бюро); додаткових послуг: банківських, валютно-фінансових, спортивно-оздоровчих, побутових, торгівельних, культурно-розважальних, а також суміжних, що охоплюють

бронювання квитків, комплекс інженерних споруд, які забезпечують функції туристського виробництва [2].

Однією з найважливіших галузей національної економіки і однією із основних складових функціонування туристської галузі є транспортна інфраструктура. Печерський район обмежований чи не найголовнішими «артеріями» міста – вулицями Хрещатик і Червоноармійською, а також південною гілкою залізниці, яка включає станції Київ-Московський, Видубичі, Ботанічна. Печерський район має виходи до головних мостів, які сполучають правий берег Дніпра з лівим: міст Патона, міст Метро, Залізничний міст, а також Парковий пішохідний міст, що веде до зони відпочинку Труханова острова.

Центральне положення району дає можливість дістатися в будь-який куточок міста в порівняно невеликий проміжок часу. Це зумовлено ще й тим, що територію Печерського району перетинають всі три гілки київського метрополітену з основними пересадочними станціями: Хрещатик - Майдан Незалежності, Палац Спорту - Площа Льва Толстого.

Готельне господарство Печерського району впродовж останніх двох років характеризується позитивною та сталою динамікою. В Печерському районі наразі функціонує 9 готелів, серед яких чотиризіркові «Дніпро», «Київ», «Київський», готельний комплекс «Національний», тризіркові «Салют», «Спорт», «Дружба», «Україна», готельний комплекс «Русь», та флотель «Фараон». Загальна місткість готельного фонду оцінюється понад 3 тис. місць. В зв'язку з проведенням в м. Києві фінальної частини чемпіонату Європи з футболу в 2012 році в Печерському районі планується побудувати 8 нових готелів і готельно-офісних центрів високого класу з урахуванням найновіших стандартів, а також реконструювати і переоснастити наявні готелі [7].

В районі працюють біля 400 об'єктів ресторанного господарства різного типу (ресторанів, кафе-барів, закладів швидкого харчування тощо), серед яких понад 50 ресторанів цінкових категорій бізнес, люкс та еліт [6,10].

Район має потужну матеріально-технічну базу для занять фізичною культурою та спортом: на території району знаходяться 2 стадіони міжнародного значення (НСК «Олімпійський» і стадіон «Динамо» ім. В.Лобановського), Палац Спорту, де проходять всі значні міжнародні і загальнодержавні спортивні події, льодовий каток «Крижинка», 17 спортивних шкіл, 12 плавальних басейнів та ін.

Туризм в цілому є галуззю економіки, що дозволяє при порівняно невеликих капіталовкладеннях забезпечити економічно рентабельне використання „місцевих ресурсів” – історико-культурної спадщини, традицій, природи. Тому для Печерського району м. Києва правомірним є вибір туризму як пріоритетного напрямку розвитку народногосподарського комплексу.

Привабливість Печерського району як об'єкта туризму визначається наступними факторами: зосередження величезної історичної і культурної

спадщини міста, що нерозривно пов'язана з історією і культурою як України, так і інших слов'янських народів; існування досить розвинутого готельно-туристичного комплексу; сформованість його як культурного центру міжнародного рівня для розвитку пізнавального та подієвого туризму, а саме: проведення міжнародних конгресів, симпозіумів, семінарів, виставок, ярмарків, фестивалів як бази розвитку ділового і конгресного туризму; зосередження визначних пам'яток православ'я (Києво-Печерська Лавра, Видубицький монастир та ін.) як передумова розвитку релігійного туризму; проведення міжнародних змагань з різних видів спорту (футбол, гімнастика тощо); розташування біля акваторії Дніпра як основа для розвитку яхтингу та поєднання подорожей туристів з річковими і морськими круїзами [6].

За останні три роки зафіксовані стабільні темпи зростання в'їзного туризму в Печерському районі м. Києва, що складає 14% щорічно (загальний показник по Україні за цей період складає 1,5% щорічно) [7]. У той же час, приріст туристських потоків міг би бути набагато вищим, що особливо важливо, оскільки в'їзний туризм є експортним напрямом в економіці міста.

Аналіз факторів стримування щодо розвитку туризму в районі показує, що вони подібні до загальноукраїнських і мають як зовнішній, так і внутрішній характер.

Причини зовнішнього характеру: економічна нестабільність в країні; недостатня підтримка туризму як галузі економіки (недосконалість державної нормативно-правової бази, відсутність належного фінансування програм тощо); негативна інформація щодо України в засобах масової інформації (злочинність, низький рівень розвитку інфраструктури та обслуговування тощо).

Причини внутрішнього характеру: недостатня координація діяльності галузей міського господарства, а також нерозвиненість внутрішньогалузевих зв'язків в умовах стихійної ринкової економіки; відсутність необхідної законодавчої бази і, як наслідок, відсутність гнучкої системи стимулювання (в тому числі, відсутність податкових пільг); недостатня кількість засобів розміщення різних категорій; крайня обмеженість рекламних заходів щодо просування туристичного продукту району [4].

Сприяти розвиткові туристського потенціалу Києва та його адміністративних районів покликане прийняття Програми розвитку туризму в м. Києві до 2020 року [8].

Аналіз процесів у сфері туризму дозволив розробити два варіанти прогнозу перспективного туристського попиту: відповідно до тенденцій туристської діяльності, що склались, та з урахуванням змін, які очікуються в структурі рекреаційних потреб. Збільшення туристського потоку, що прогнозується, за двома варіантами складе до 2020 р. відповідно 120 та 175% відносно до рівня 1990 року [5].

З метою збільшення різноманітності видів туристської діяльності, ефективного використання історико-культурних і природних ресурсів, удосконалення мережі торговельно-побутового та рекреаційного обслуговування мають бути визначені межі туристських зон. У межі туристських зон включаються ділянки туристських закладів, території пам'ятників історії та культури, їх охоронні зони, зони регулювання забудови, ландшафту, що охороняється, та археологічного культурного шару. Прикладом такої зони можуть бути парки на схилі Дніпра в Печерському районі, які тягнуться вузькою смугою вздовж берега і мають особливий природоохоронний статус.

Найбільш рентабельною складовою районного турпродукту є екскурсія, тому важливе значення для збільшення потоків внутрішнього, іноземного туризму, валютних надходжень має активізація екскурсійної справи у Печерському районі. В даний час у Печерському районі м. Києва діє більше 30 тематичних екскурсійних маршрутів. Туристичними організаціями систематично розробляються нові та оновлюються діючі тематичні екскурсії різноманітної тематики.

Згідно Програми розвитку туризму до 2010 року основними завданнями розвитку екскурсійної справи в Печерському районі мають стати: розширення та вдосконалення тематики екскурсій для киян і гостей міста; розробка та затвердження Концепції екскурсійної діяльності; створення екскурсійних програм для різних категорій екскурсантів; організація екскурсійно-інформаційних пунктів у різних частинах району; визначення та створення місць паркування, стоянок і зупинок екскурсійного транспорту; підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації екскурсоводів, їх атестація; координація діяльності та підтримка громадських об'єднань екскурсійних працівників; організація та проведення щорічних конкурсів на найкращу екскурсію[5].

З метою подальшого розвитку, забезпечення якісного екскурсійного обслуговування місцевого населення та туристів, підвищення рівня професійної майстерності екскурсоводів та гідів-перекладачів, створення безпечних умов при наданні екскурсійних послуг при Печерській районній державній адміністрації має бути створено екскурсійно-методичний центр, при якому діятимуть методична рада, атестаційна комісія, методичний кабінет, методична секція.

Зараз в Печерському районі існує ряд проблем і недоліків, які потребують комплексного підходу для негайного їх вирішення. Це: катастрофічне зменшення зелених зон, через те що ділянки під забудову формуються саме за рахунок зелених територій; забудова історичних місць району відбувається з неврахуванням архітектурних особливостей певної території, які склалися впродовж довгого історичного періоду; відсутність у структурі районної держадміністрації відділу з питань туризму, готельного господарства і курортів; необхідність посилити контроль за дотриманням санітарного стану вулиць та належного вигляду пам'яток історії та культури з метою створення екскурсійно-привабливого іміджу району для туристів;

вирішити питання паркування туристсько-екскурсійного транспорту біля об'єктів екскурсійного показу Києво-Печерської Лаври та 6-ти музейних закладів, що функціонують поруч Лаври і біля готелю Дніпро; відсутність в районі туристсько-інформаційного центру.

Для подальшого розвитку туризму в Печерському районі м. Києва необхідно: внести відповідні пропозиції про доповнення і зміни до діючого законодавства з питань туризму та оподаткування; ввести пільгове оподаткування земельних ділянок, на яких розташовані підприємства туристсько-рекреаційного комплексу, що сприятиме розвитку його матеріальної бази, зменшенню вартості послуг та підвищенню конкурентоспроможності; виділяти цільові кошти для рекламно-інформаційних заходів для укріплення туристичного іміджу міста і району; створити державну госпрозрахункову організацію для надання послуг по бронюванню місць у готелях, виготовлення рекламно-інформаційних матеріалів про готельні можливості району тощо; збільшити кількість сучасних автобусів різної місткості для туристів; облаштувати інформаційними знаками місця безкоштовного автомобільного тимчасового паркування біля екскурсійних об'єктів; виготовити схеми місць для встановлення вказівників знаходження основних туристсько-екскурсійних об'єктів Києва для киян та гостей столиці; створити у структурі ГУ МВС України в м. Києві спеціальний підрозділ (туристичну муніципальну міліцію), який має забезпечувати безпеку туристів та здійснювати контроль за проведенням екскурсій особами, які не мають на це відповідного дозволу; організувати видання путівників, сувенірних альбомів, карт, схем, буклетів, плакатів, листівок, іншої друкованої продукції; здійснювати контроль за поселенням туристів, в тому числі і ділових, в приватних помешканнях, що не мають відповідного дозволу; створити декілька екскурсійних пунктів в центральній частині міста та біля ключових туристських об'єктів району [5].

Висновки. Отже, туристсько-рекреаційний потенціал Печерського району базується на потужній рекреаційно-ресурсній базі. На території Печерського району знаходиться 350 пам'яток історії, культури, мистецтва, архітектури, містобудування і археології багатьох історичних епох; розташовано 8 унікальних природно-ландшафтних парків загальною площею 147,5 га, в яких розміщено ряд визначних пам'ятників монументального мистецтва і які віднесено до пішохідно-екскурсійних маршрутів.

В районі функціонують біля 200 підприємств, установ і організацій різних форм власності, що надають туристичні послуги. Серед них: 13 музеїв, декілька художніх галерей, 6 театрів, 8 кінокомплексів, 6 концертно-мистецьких закладів, 10 закладів клубного типу, 9 готелів, понад 50 ресторанних закладів вищої категорії, два стадіони міжнародного рівня тощо. В районі нараховується 146 туристичних фірм з профілями як виїзного, так і в'їзного туризму.

Враховуючи наявний туристичний потенціал Києва, одним із основних напрямків розвитку туристичної діяльності протягом останніх років є

орієнтація туристичного сектора столиці на розвиток ділового, культурно-пізнавального та рекреаційного видів туризму.

Пріоритетом діяльності у сфері розвитку туризму районна влада визначає: підвищення міжнародного іміджу Києва і Печерського району як центральної складової частини столиці, надання, в межах своєї компетенції, практичної допомоги в діяльності суб'єктам, що надають туристські послуги в районі та місті, сприяння створенню умов для реалізації підприємницького потенціалу в сфері туризму. Велика увага приділяється розвитку внутрішнього туризму: відвідування шкільною і студентською молоддю та мешканцями району музейних закладів і об'єктів культурної спадщини м. Києва з метою ознайомлення з історією, культурою і мистецтвом України та зарубіжних країн. В районі організовано роботу по розвитку спортивно-оздоровчого туризму серед дітей та молоді району.

На сьогодні робота по покращенню стану туристичної інфраструктури в районі знаходиться на особливому контролі. В зв'язку з підготовкою до фінальних змагань з футболу «Євро-2012» районною владою напрацьований комплекс заходів, які включені до плану соціально-економічного розвитку району та будуть сприяти створенню позитивного іміджу Печерського району.

1. Зорин І.В., Квартальнов В.А. Енциклопедія туризму. – М., 2000. 2. Мазур Ф.Ф. Соціально-економічні умови розвитку рекреаційної індустрії (на прикладі Карпатського регіону). – К., 2005. 3. Николаенко Д.В. Рекреационная география. - М., 2003. 4. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Теоретичні основи туризмології. - К., 2005. 5. www.kmv.gov.ua – офіційний веб-портал Київської міської влади. 6. www.kreschatic.kiev.ua – газета «Хрещатик». 7. www.pechersk.kyiv-city.gov.ua – «Печерськ. Офіційні сторінки». Печерська районна у місті Києві державна адміністрація. 8. www.portal.rada.gov.ua - офіційний веб-сайт Верховної Ради України. 9. [//zelenbud.com](http://zelenbud.com) - КО«Київзеленбуд». 10. [//kievhotel.com.ua/info/restorant_petchersk.html](http://kievhotel.com.ua/info/restorant_petchersk.html) - «Український ОТЕЛЬ Сервіс». Каталог ресторанів Печерського району м.Києва.11. www.nbg.kiev.ua/collections_expositions/ - Національний ботанічний сад ім.М.М.Гришка НАН України.

УДК 911.3

Сировець С.Ю.

РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ В СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Проаналізовано основні положення рекреаційно-туристичної діяльності в системі сталого розвитку регіону. Досліджено систему вимірів сталого розвитку, яка може бути використана як основа при дослідженні рекреаційно-туристичної діяльності на регіональному рівні.

Basic positions of forming of steady development of tourism were analysed in region. System of sustainable development of recreation and tourism activity in region were analysed.

Постановка проблеми. Підходи до визначення сутності рекреаційно-туристичної діяльності в системі сталого (збалансованого) розвитку регіо-